

SATVERSMĒ IETVERTO VĒRTĪBU JĒDZIENU SATURA KONKRETIZĒŠANA STARP JURISPRUDENCES UN POLITIKAS DZIRNAKMEŅIEM

SPECIFICATION OF THE CONTENT OF VALUES FOUND IN THE CONSTITUTION IN LIGHT OF LAW-POLITICS COLLISION

Iveta Pazare

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras doktorante

Summary

The paper discusses the notion of human dignity and specifies its scope in recent judgements by the Constitutional Court in 2020, resulting in opinion collisions among different social groups and even very harsh counter-reaction from the legislators, eventually leading to initiation of the Constitution amendments to change the “erroneous” judgement.

Analysis of the Constitutional Court judgements identifies pre-requisites for judicial activism, as the Constitutional Court enters the domain of legislators, and it also evaluates whether such activism is permissible under the specific legal and political circumstances. In the final part of the paper, the author draws a considered conclusion that in this case judicial activism could be justified.

Atslēgvārdi: cilvēka cieņa, varas dališanas princips, tiesu aktīvisms.

Keywords: human dignity, principle of separation of powers, judicial activism.

Ievads

Līdz šim jautājums par konstitucionālās tiesas aktīvismu Latvijas juridiskās domas telpā ir izskanējis vairāk pieļāvuma formā kā hipotētisks jautājums, nesniedzot viennozīmīgu atbildi, vai Satversmes tiesa kādā lietā ir rīkojusies par aktīvu, ietiecoties likumdevēja darbības sfērā un ieviešot korekcijas varas dalījuma starp konstitucionāliem orgāniem.¹

Tomēr šobrīd jautājums par Satversmes tiesas aktīvismu un tās kompetences robežām Latvijas juridiskajā kultūrtelpā aktualizējies vairāk nekā jebkad, ko it īpaši izraisījuši nesenie spriedumi garantētā minimālā ienākuma (turpmāk – GMI)

¹ Sk.: Osipova S. Tiesiska valsts vai “tiesnešu valsts”. Jurista Vārds, 2016, Nr. 27 (930).

līmeņa², sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra³ un bērna mātes partneres atvaļinājuma⁴ lietās, kur tiesa piemērojusi cilvēka cieņu kā konstitucionālo vērtību.

1. Cilvēka cieņa

Nenoliedzami cilvēka cieņa ir demokrātiski tiesisku valstu idejas pamatā⁵, un lielā daļā valstu tā noteikta kā virsvērtība, piešķirot tai absolūtu raksturu.⁶

Vienlaikus cilvēka cieņas jēdziena jeb koncepta saturs ir neskaidrs ne tikai Latvijā. Arī Eiropas Savienības tiesa tās judikatūrā vēl nav skaidri definējusi Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 1. panta tvērumu, kas nozīmē, ka šajā sakarā pastāv nenoteiktības pakāpe, un tādējādi, ņemot vērā hartas 1. panta absolūto raksturu, šo tiesību tvērums būtu jāinterpretē šauri. Tāpat nacionālās tiesas visā pasaulē nav vienisprātis par cilvēka cieņas precīzu nozīmi.⁷

Turklāt cilvēka cieņas konceptam ir vairākas dimensijas – morāla, politiska, juridiska, tādējādi tā satura pilnvērtīga konkretizēšana vienīgi juridiskām metodēm īsti nav iespējama un ilgtermiņā novestu pie nepilnīga rezultāta.

Starpdisciplināra jēdziena konkretizēšanu aprūpina arī konstitucionālo tiesu nolēmumu *erga omnes* raksturs⁸, kas ierobežo vai pat var izslēgt dialogu formu cilvēka cieņas koncepta pilnveidošanā ar citu zinātņu jomu pārstāvjiem.

Tiesī cilvēka cieņas jēdziena neskaidrā un atvērtā satura dēļ konstitucionālās tiesas nereti saņem kritiku par aktīvismu, ietiecoties likumdevēja kompetencē.⁹ Tiesību doktrīnā pat ir izteikts viedoklis, ka konstitucionālo tiesu realizētās konstitucionālās kontroles pamatā ir identificējama politikas teorija un ka cilvēka cieņa ir viens no elementiem, caur kuru konstitucionālās tiesas realizē savu politiku.¹⁰ Vai ka “konstitucionālā kontrole ir attīstījusies tā, ka tā vienkārši neietilpst varas dalīšanas doktrīnā”¹¹.

Uz politisku lēmumu neizbēgamību, konstitucionālām tiesām interpretējot pārāk atvērtus jēdzienus, jau ir norādījuši Karls Šmits (*Carl Schmitt*) un Hanss

² Satversmes tiesas 25.07.2020. spriedums lietā Nr. 2019-24-03. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 121.

³ Satversmes tiesas 09.07.2020. spriedums lietā Nr. 2019-27-03. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 131.

⁴ Satversmes tiesas 12.11.2020. spriedums lietā Nr. 2019-33-01. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 222.

⁵ Arī Latvijas Republikas Satversmes Preambulā noteikts, ka “[...] Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību [...]”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>.

⁶ Piemēram: Latvijai saistošās Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 1. pants noteic, ka “Cilvēka cieņa ir neaizskarama. Tā ir jārespektē un jāaizsargā”. Nosakot, ka cilvēka cieņa ir neaizskarama, šī Eiropas Savienības tiesību akta 1. pants parāda, ka tās ir absolūtas tiesības.

⁷ Sk.: Lock T. Komentārs hartas 1. pantam. Grām.: *The EU Treaties and The Charter of Fundamental Rights. A Commentary*. Edited by Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert and Jonathan Tomkin. Oxford: Oxford University Press, 2019, p. 2100.

⁸ *Erga omnes* princips nostiprināts Satversmes tiesas likuma 32. pantā, nosakot, ka “Satversmes tiesas spriedums un tajā sniegtā attiecīgās tiesību normas interpretācija ir obligāta visām valsts un pašvaldību institūcijām (arī tiesām) un amatpersonām, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/63354-satversmes-tiesas-likums>.

⁹ Tā, piemēram, Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas komentētājs Deivids Karijs (*David Currie*) atzinis, ka “tiesas priekšstati par cilvēka cieņu ir mazāk nekā pārredzami”.

¹⁰ Sk.: Robertson D. *The Judge as Political Theorist: Contemporary Constitutional Review*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2010, p. 347.

¹¹ *Ibid.*, p. 18.

Kelzens (*Hans Kelsen*) ietekmīgajās Šmita un Kelzena Veimāras ēras debatēs par konstitucionālo kontroli un tās leģitimitāti.¹²

Turklāt tas nav vienīgais no konstitucionālās kontroles izrietošais konflikts, jo jau pašā demokrātiski tiesiskās valsts idejā ir iekodēts vēl viens konflikts, kur, no vienas puses, ir vairākuma intereses un, no otras puses, ikviena indivīda pamattiesības, kur šo interešu salāgošana pamatā gulstas uz konstitucionālām tiesām, jo konstitucionālās kontroles mērķis “ir ierobežot likumdevēju izmantot vairākuma varu pret mazākumu un personu pamattiesībām un tādējādi novērst varas asimetriju starp valsti un indivīdu”¹³.

Latvijas gadījumā papildu saspīlējumu cilvēka cieņas jēdziena piemērošanā rada fakts, ka cilvēka cieņa kā virsvērtība Satversmē tiešā veidā nostiprināta vien 2014. gadā līdz ar Satversmes papildināšanu ar preambulu.¹⁴ Un, lai arī Satversmes tiesa uz cilvēka cieņu atsaukusies arī pirms Satversmes grozījumiem, balstoties uz citu valstu tiesību doktrīnu¹⁵, citu valstu konstitūcijām¹⁶ un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem un starptautisko tiesu nolēmumiem¹⁷, tomēr cilvēka cieņa šajā laikā netika piemērota kā visiem zināms nerakstīts tiesību princips, kā tas ir Eiropas Savienības dibinātājvalstu tiesību telpā, kur cilvēka cieņa kā vispārējs tiesību princips bijis nostiprināts jau kopš Eiropas Savienības pirmsākumiem, proti: cilvēka cieņa kā nerakstīts tiesību princips bijis ietverts jau Eiropas Savienības dibināšanas sākotnējos dokumentos un kā vērtība formulēts 1993. gadā Kopenhāgenas pievienošanās kritērijos, kas tagad ir Līguma par Eiropas Savienību 2. panta pamatā¹⁸, lai eksportētu līdz šim neuzrakstītos principus uz Centrāleiropas un Austrumeiropas kandidātvalstīm.¹⁹

Tādējādi var teikt, ka cilvēka cieņa kā vērtība Latvijas juridiskās kultūras telpā ir jauns koncepts un ka savā ziņā Satversmes tiesa ekskluzīvi lemj par tās satura konkretizēšanu, raisot virkni jautājumu.

2. Vai Satversmes tiesa, piemērojot cilvēka cieņas jēdzienu apskatāmajās lietās, ir ietiekusies likumdevēja darbības sfērā?

Iesākumā jānorāda, ka realitātē varas dalīšana netiek īstenota stingri pēc ideāltipiskā modeļa un robežlīnijas starp varas atzariem mēdz izplūst. Bet, neskatoties uz šādiem krustojumiem, izlaušanos un robežu izzušanu, kamēr valsts institūciju

¹² Sk.: Vinx L. *The Guardian of the Constitution*. Hans Kelsen and Carl Schmitt on the Limits of Constitutional Law. United Kingdom: Cambridge University Press, 2015. pp. 9, 193.

¹³ Satversmes tiesas tiesnešu Daigas Rezevskas un Artūra Kuča atsevišķās domas lietā Nr. 2018-16-03.

¹⁴ Grozījums Latvijas Republikas Satversmē: LV likums. Pieņemts 19.06.2014. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/267428-grozijums-latvijas-republikas-satversme>.

¹⁵ Satversmes tiesas 17.01.2005. spriedums lietā Nr. 2004-10-01. Latvijas Vēstnesis, 2005, Nr. 9.

¹⁶ Satversmes tiesas 05.11.2008. spriedums lietā Nr. 2008-04-01. Latvijas Vēstnesis, 2008, Nr. 175.

¹⁷ Satversmes tiesas 20.12.2010. spriedums lietā Nr. 2010-44-01. Latvijas Vēstnesis, 2010, Nr. 202.

¹⁸ LES 2. pants: “Savienība ir dibināta, pamatojoties uz vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības. Šīs vērtības dalībvalstīm ir kopīgas sabiedrībā, kur valda plurālisms, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un kur nav diskriminācijas, kā arī valda sieviešu un vīriešu līdztiesība.” Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=LV>.

¹⁹ Sk.: Klammer M., Kochenov J. Komentārs LES 2. pantam. Grām.: *The EU Treaties and The Charter of Fundamental Rights. A Commentary*. Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert and Jonathan Tomkin (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2019, pp. 23–24.

dažādās grupas, visumā skatoties, savstarpēji iedarbīgi kontrolē cita citu, tiek sa-
sniegta varas dalīšanas patiesais mērķis.²⁰

Skatot GMI līmeņa lietu, Satversmes tiesa konstatēja virkni problēmu saistībā
ar GMI līmeņa noteikšanu, tostarp:

- no apstrīdētās normas izstrādes materiāliem nav izsecināms pamatojums
tam, kādēļ GMI līmenis ir tāds, kāds noteikts apstrīdētajā normā;
- pirms apstrīdētās normas pieņemšanas Ministru kabineta rīcībā nav bijusi
pamatota un argumentēta metode GMI līmeņa noteikšanai;
- valdība jau kopš 2013. gada ir apzinājusies to, ka GMI līmeņa noteikšanai
ir nepieciešama konkrēta aprēķina metode, jo citādi nav iespējams pārlic-
cināties par tā atbilstību, tomēr GMI līmeņa noteikšana, pamatojoties uz
noteiktu metodi, ir plānota tikai no 2021. gada.

Metodes un kritēriju neesamība sociālās palīdzības minimuma noteikšanai,
kā arī nespēja tādēļ pārbaudīt atbalsta mehānisma pietiekamību un salīdzināša-
nu, atkarībā no ekonomiskajiem rādītājiem, ir pietiekami nopietni trūkumi, lai
konstatētu to neatbilstību Satversmei, ko apstiprina arī Satversmes tiesas secinā-
jums, ka “Apstrīdētās normas pieņemšanas kārtība ir pretrunā ar cilvēka cieņā
balstītas sociāli atbildīgas valsts principu”.²¹

Tomēr līdzās atziņām par tiesību normas pieņemšanas kārtības neatbilstību
spriedumā ietverta cilvēka cieņas jēdziena interpretācija, nosakot no cilvēka
cieņas koncepta izrietošo sociālās palīdzības minimuma standartu, lai ikviens
varētu dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi.²²

Ar šo atziņu Satversmes tiesa izrādījusi sava veida politisko iniciatīvu, liekot arī
fundamentāli pārskatīt sociālās palīdzības sistēmas mērķi. Vienlaikus piedāvātais
sociālās palīdzības minimuma standarts, sasaistot to ar cilvēka cieņu un cilvēka
cienīgu dzīvi, rada neskaidrību ne tikai “cilvēka cieņas” dēļ un “cilvēka cienīgas
dzīves” nenoteiktā satura dēļ, bet arī tādēļ, ka šajos jēdzienos ir liels subjektivitātes
elements. Tāpat cilvēka cienīgas dzīves standarta noteikšana caur sociālās palīdzī-
bas pabalstu prizmu raisa bažas, ka cilvēka cienīgas dzīves etalons būs nepilnīgs, jo
tas būs pakārtots valsts finanšu iespējām.

Sociālā nodrošinājuma pabalsta lietā Satversmes tiesa līdzās secinājumam, ka
šajā lietā Ministru kabinets, izdodot apstrīdēto normu, nav ievērojis likumdevēja
pilnvarojumu, uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru attiecinājusi
Satversmes tiesas argumentus par GMI līmeņa satversmību, atzīstot, ka arī valsts
sociālā nodrošinājuma pabalstam kopsakarā ar citiem valsts un pašvaldību sociālā
atbalsta pasākumiem būtu jānodrošina pabalsta saņēmēju pamatvajadzību apmie-
rināšana un būtu jādod šīm personām iespēja dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka
cieņai.²³

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis savās atsevišķajās domās nepiekrīt
Satversmes tiesas secinājumiem, norādot, ka sociālā nodrošinājuma pabalsts ir

²⁰ Sk.: Satversmes tiesas 01.10.1999. spriedums lietā Nr. 03-05 (99). Latvijas Vēstnesis, 1999, Nr. 325/327.

²¹ Satversmes tiesas 25.06.2020. spriedums lietā Nr. 2019-24-03. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 121.

²² Lai ikviens varētu dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai, sociālās palīdzības minimumam vajadzētu
būt tādām, ka ikviens var nodrošināt sev pārtiku, apģērbu, mājokli un medicīnisko palīdzību – visu to,
kas nepieciešams elementāras izdzīvošanas garantēšanai jebkuram cilvēkam, kā arī nodrošināt ikvienai
personai iespējas izmantot savas tiesības uz pamatizglītību. Turklāt sociālajai palīdzībai ir jāgarantē
personai iespējas piedalīties sociālajā, politiskajā un kultūras dzīvē, tādējādi ikvienai personai nodrošinot
pilnvērtīga sabiedrības locekļa statusu.

²³ Satversmes tiesas 09.07.2020. spriedums lietā Nr. 2019-27-03. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 131.

“universāls”, nevis “ienākumjūtīgs” pabalsts un tā piešķiršana nav saistāma ar personas ienākumiem; valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķis nav apmierināt personas pamatvajadzības, un valstij pabalsta izveidē un apmēra noteikšanā ir plaša rīcības brīvība atkarībā no valsts finansiālajām iespējām. Tāpat tiesnesis nepiekrīt tiesas secinājumam, ka Ministru kabinets nav ievērojis pilnvarojumu.²⁴

Divi Satversmes tiesas spriedumi nepilnā mēnesī, kuri uzdod pārskatīt ne tikai līdzšinējo pabalstu apmērus, bet arī mērķi, saistot to ar cilvēka cieņas jēdzienu, izraisīja viedokļu sadursmes gan starp juristiem, gan politologiem, gar arī citu jomu pārstāvjiem, kur cita starpā izskanēja viedokļi, ka no 2020. gada arī Latvija pievienojas tām valstīm, kur konstitucionālās tiesas pieņem izteikti ideoloģiskus lēmumus²⁵ un ka “Satversmes tiesa vienmēr bijusi vienīgā pie varas esošā sociāldemokrātiskā partija. Pozitīvā ziņā. Spriedumi to atkal pierāda. Tādēļ tādu Saeimā neiebalso”.²⁶

Latvijas Valsts prezidents E. Levits un Satversmes preambulas autors, reaģējot uz Satversmes tiesas spriedumiem, norādīja, ka Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Latvija līdz šim nav ievērojusi sociāli atbildīgas valsts principu. Tomēr vienlaikus atgādināja, ka sociāli atbildīga valsts nenozīmē tikai pabalstus. “Sociāli atbildīga valsts nozīmē to, ka ir jāveicina sistēma, lai cilvēki varētu arī strādāt un paši nopelnīt sev iztiku. Tas ir ļoti svarīgs sociāli atbildīgas valsts elements.”²⁷

Tomēr, neskatoties uz viedokļu sadursmēm, pārējie varas atzari kopumā atzina gan trūkumus apstrīdēto tiesību aktu regulējumā šajās lietās, gan Satversmes tiesas spriedumus, kā arī ir uzsākta Satversmes tiesas spriedumu izpilde. Turklāt, ņemot vērā Satversmes tiesas konstatētos procedurālos pārkāpumus, rezultāts šajās lietās nemainītos, pat ja tajos nebūtu cilvēka cieņas interpretācijas apsvērumi.

Turpretī bērna mātes partneres atvaļinājuma lietā līdzās debatēm starp juristiem par pārāk neskaidru cilvēka cieņas jēdziena piemērošanu un īpaši asajām politiķu debatēm par Satversmes tiesas kompetenci un pat lietderību uz Satversmes tiesas ietiekšanos likumdevēja darbības sfērā tiešā veidā ir norādījis Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš savās atsevišķajās domās pie sprieduma, un proti: Satversmes tiesas ietiekšanās likumdevēja darbības sfērā izpaudusies

- kā nepietiekami detalizēta cilvēka cieņas principa tvēruma konkretizācija un
- nepietiekama argumentācija, kādēļ viendzimuma pāru ģimenes ir aizsargājamas un kādēļ aizsardzība nodrošināma augstākā līmenī, kā to noteic starptautiskās tiesību normas.²⁸
- Tādējādi cilvēka cieņa kā virsvērtība, kas vienlaikus ir gan ar absolūtu raksturu, gan joprojām augstu nenoteiktības pakāpi, šajā gadījumā piemērota jautājumā, par kuru nav vienprātības ne Eiropas kultūrtelpā, ne arī Latvijas sabiedrībā.

Tomēr, lai arī Satversmes tiesas aktīvisma izpausme šajā lietā būtu identificējama un tā izpaudusies caur cilvēka cieņas jēdziena pārāk plašu piemērošanu,

²⁴ Sk. Satversmes tiesas tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas lietā Nr. 2019-27-03.

²⁵ Sk.: Liepnieks J. Mikroblogošanas vietne Twitter. 17.07.2020. Pieejams: <https://twitter.com/jurgisliepnieks/status/1284097997903732737?s=11>.

²⁶ Pastars E. Mikroblogošanas vietne Twitter. 09.07.2020. Pieejams: https://twitter.com/e_pastars/status/1281273221011169280?s=11.

²⁷ Levits E. Latvijas Avīze, 07.07.2020. Pieejams: <https://www.la.lv/levits-nva-butu-jastrada-aktivak-lai-cilvekiem-dotu-iespejas-pasiem-nopelnit-iztiku>.

²⁸ Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr. 2019-33-01.

likumdevējs galvenos iebildumus pret Satversmes tiesu pamato nevis ar cilvēka cieņas jēdzienu vai Satversmes tiesas atcelto Darba likuma normu, bet gan ar Satversmes tiesas spriedumā doto ģimenes jēdziena satura skaidrojumu, kas gan, taisnības labad jāatzīst, saskan ar Satversmes tiesas jau agrāko judikatūru²⁹ un līdzšinējām citu tiesu un tiesību doktrīnas atziņām.³⁰

Turklāt vienas politiskās partijas iniciētie Satversmes grozījumi, lai, pašu vārdiem, labotu Satversmes tiesas “kļūdaino” spriedumu un turpmāk Satversmē nostiprinātu “pareizās ģimenes” modeli, ir pretrunā ar sociālo realitāti.

Tādējādi, lai arī Satversmes grozījumu iniciatīva tiek saistīta ar Satversmes tiesas aktīvismu bērna mātes partneres atvaļinājuma lietā, tomēr paša likumdevēja risinājums nav vērsts uz varas atzaru līdzsvarošanu, bet izmantots kā iegansts citiem mērķiem, radot jaunu novirzi varas dalījumā starp likumdevēju un tautu un raisot jautājumus par paša likumdevēja rīcības leģitimitāti.

3. Vai Satversmes tiesas aktīvisms šajā gadījumā atzīstams par pieļaujamu?

Lai arī Satversmes tiesas apsvērumi par cilvēka cieņu bērna mātes partneres atvaļinājuma lietā nav pārredzami un tās konkretizēšanā Satversmes tiesa atkāpusies no piesardzīgas un iespējami šauras tulkošanas, tomēr likumdevējam joprojām ir saglabāta plaša rīcības brīvība minētā jautājuma regulējuma izstrādāšanā.

Tāpat jāņem vērā, ka Satversmes tiesas spriedums bērna mātes partneres atvaļinājuma lietā pieņemts apstākļos, kad no likumdevēja puses

- ilgstoši tiek ignorēta sociālā realitāte, kur pietiekami liela sabiedrības daļa dzīvo neregistrētās attiecībās (2019. gadā laulībā piedzimuši tikai aptuveni 62% jaundzimušo bērnu³¹), kam joprojām nav radīts tiesiskais ietvars, un jau vairākkārt noraidītas tautas likumdošanas iniciatīvas šāda regulējuma noteikšanai;
- politizējot viendzimuma pāru jautājumu, vienlaikus tiek liegta tiesiskā aizsardzība daudz lielākai sabiedrības daļai – iespējams, pat vairākkārt.

Papildus tam nevar nerunāt par problēmjautājumiem, kas saistīti ar Latvijas politiskās sistēmas leģitimitāti, uz ko vairākkārt norādījuši politologi un kas saistīta ar zemo vēlēšanu aktivitāti parlamenta vēlēšanās; īpaši zemo uzticēšanās līmeni politiskām partijām un parlamentam³²; mazskaitlīgo politisko partiju fenomenu – tās Latvijā ir tik maziņas, ka drīzāk lidzinās elitāriem klubiem, kas aizstāv šauras intereses³³, tādējādi netiek nodrošināta pietiekama tautas pārstāvniecība.

²⁹ Satversmes tiesas 11.10.2004. spriedums lietā Nr. 2004-02-0106. Latvijas Vēstnesis, 2004, Nr. 161; Satversmes tiesas 05.12.2019. spriedums lietā Nr. 2019-01-01. Latvijas Vēstnesis, 2019, Nr. 246.

³⁰ Dupate K., Reine I. Komentārs Satversmes 110. pantam. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 571.–609. lpp.

³¹ Satversmes tiesas 12.11.2020. spriedums lietā Nr. 2019-33-01. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 222.

³² Saskaņā ar Eurobarometra datiem, 2019. gadā politiskām partijām uzticējās vien 6% Latvijas iedzīvotāju. No 2008. līdz 2018. gadam uzticēšanās līmenis ir bijis nemainīgi zems, svārstoties robežās no 2 līdz 10%. Standarta Eurobarometra Latvijas Nacionālie ziņojumi pieejami: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/index#p=1&instruments=STANDARD&yearFrom=1974&yearTo=2019>.

³³ Sk. Auers D. Politiskā kultūra pati no sevis nemainās. LV portāls. 07.09.2020. Raksts pieejams: <https://lvportals.lv/viedokli/319534-politiska-kultura-pati-no-sevis-nemainas-2020> [aplūkots 05.01.2021.].

Papildus šiem ilggadējiem problēmjautājumiem pievienojami arī problēmjautājumi par neseno populisma vilni, kas būtiski ietekmējis politisko spēku pārdali 13. Saeimas sasaukumā, kas, pašu politiķu vārdiem, apgrūtina likumdevēja un valdības darbu.

Rezumējot – likumdevēja līdzšinējā rīcība un reakcija uz Satversmes tiesas spriedumu piesardzīgi, bet ļautu šajā gadījumā attaisnot Satversmes tiesas aktīvismu un atzīt to par nepieciešamo “ļaušanu”, bez kura mūsdienu mainīgajā pasaulē nevar pastāvēt demokrātiska un tiesiska valsts.

Secinājumi

1. Lai arī cilvēka cieņa ir konstitucionāla vērtība, uz kuru balstās demokrātiski tiesiskas valsts ideja, vienlaikus cilvēka cieņas jēdziens kā starpdisciplinārs jēdziens joprojām ir ar augstu nenoteiktības pakāpi un par tā saturu nav vienprātības, tāpēc atkāpšanās no piesardzīgas un iespējami šauras cilvēka cieņas jēdziena tulkošanas var novest pie valsts varas atzaru līdzsvara izjaukšanas.
2. Bērna mātes partneres atvaļinājuma lietā Satversmes tiesas apsvērumi par cilvēka cieņu nav pietiekami pārredzami un detalizēti, turklāt cilvēka cieņa kā virsvērtība, kurai vienlaikus ir gan absolūts raksturs, gan joprojām augsta nenoteiktības pakāpe, piemērota jautājumā, par kuru nav vienprātības ne Eiropas kultūrtelpā, ne arī Latvijas sabiedrībā.
3. Tomēr, ņemot vērā gan likumdevēja līdzšinējo rīcību, vairākkārt noraidot tautas likumdošanas iniciatīvu par tiesiskā ietvara izveidi neregistrētām dzīvesbiedru savienībām, un arī ņemot vērā likumdevēja reakciju uz Satversmes tiesas spriedumu, piesardzīgi var attaisnot Satversmes tiesas aktīvismu un šoreiz to atzīt par nepieciešamo “ļaušanu”, bez kura mūsdienu mainīgajā pasaulē nevar pastāvēt demokrātiska tiesiska valsts.